

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA TA'LIM SIFATINI VA SAMARADORLIGINI
OSHIRISHDA XALQARO BAHOLASH STANDARTLARINING O'RNI**

Turg'unova Munisa Mirzoxid qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi, 1-bosqich talabasi,
Mahmudova Nodira Alisherovna
Namangan davlat pedagogika institutining katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro ta'lim standartlari asosida baholashning ahamiyati va uning samaradorligi haqida ma'lumotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Globallashuv, PISA, TIMSS, PIRLS, ISSS, TALIS, ICILS, ta'lim sifati, xalqaro baholash.

Kirish: Ta'lim bor joyda tarbiya bor bo'lganidek, ta'lim sifatlil bo'lsa, mamlakat tayanchi-yoshlar har tomonlama bilimlil, kuchlil va tarbiyalil bo'lib voyaga yetadi. Ta'lim sifati ko'zgusil bo'lgan baholash tizimining isloh qilinishil, Respublikamiz umumta'lim hamda oliyl ta'lim tizimida 5 ballik baholash tizimining joriyl etilishil, monitoring jarayonlari, reyting va modullil tizim kabilarning sinab ko'rilayotganligil hali bu boradagil muammolarga keng qamrovlil taklif va yechimlar kutilayotganinil yana bir bor isbotlaydi. [1] Baholash – ta'lim jarayonining ma'lum bir bosqichida o'quv maqsadlariga erishganlik darajasinil oldindan belgilangan mezonlar asosida o'lchash, natijalarinil aniqlashdan va tahlil qilishdan iboratdir. Zero, O'zbekiston Respublikasil Prezidentil Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganidek ta'lim va o'qitish sifatinil baholashning xalqaro standartlarinil o'rganish, tajribada sinab ko'rish, ularnil amaliyotga tatbiq qilish orqalil ta'lim muassasalari sifati va samaradorliginil yanada oshirish zarur. [2] Global o'zgarishlar davril, ta'lim tizimida ijtimoiyl jarayonlardan kelib chiqqan holda, shiddat bilan rivojlanishnil taqozo etadi. Ta'lim orqalil jamiyatda kelajakdagil vazifalarnil bajarishga qodir bo'lgan yangil avlod shakllantiriladi. Maktabda olingan bilim insonning kelgusil hayot yo'linil belgilaydi. Ko'pchilik bilimnil baho bilan o'lchaydi. Ammo baho bilimnil belgilovchil aniq me'zon emas. U o'quvchilarnil faollikka undovchil, rag'batlantiruvchil vosita, xolos. O'zbekiston Respublikasil Xalq ta'limil vazirining 2017- yil 16-sentyabrdagil "2017-2018 o'quv yilida ta'lim sifati monitoring tiziminil yanada takomillashtirish va tashkil etish to'g'risida"gil 299-sonlil buyrug'ining 3-band 2- xat boshida: - monitoring jarayoninil tashkil etish, nazorat materiallaril va turlarinil ishlab chiqishda ilg'or xalqaro tajribalar (PISA, TIMSS va h.k.)nil o'rgangan holda milliy monitoring tiziminil takomillashtirish va uning natijalari asosida o'quv-metodik jarayonnil yanada rivojlantirish choralarinil ko'rish; 4-bandida: - monitoring jarayonil uchun nazorat (testlar, yozma ishlar, so'rovnoma, og'zaki savollar, audio(video) materiallarinil tayyorlashda ularning umumiy hajmigal nisbatan 20% gacha o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlariga mos keladigan, o'quv dasturil va darsliklardan ttashqari, xalqaro tajribalarda (PISA, TIMSS va h.k.) qo'llanilgan materiallardan foydalanish mumkinligil belgilab qo'yilgan.Respublikamizda amalga oshirilayotgan bu kabil islohotlarning natijasil ulkan iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga erishishga olib keladi va bu holat malakalil kadrlar va yetuk mutaxassilarga bo'lgan ehtiyojning yanada oshib borishiga turtkil bo'layotganinil guvohil bo'lyapmiz. Ta'kidlash lozimki, o'quvchilarning bilim va malakasiln il umumiy ravishda tahlil qilish mamlakatdagil ta'lim sifati darajasinil belgilaydi. Shu maqsadda o'quv yilil davomida har bir ta'lim muassasasida ichkil va tashqil monitoring o'tkazib boriladi. Uning natijasiga ko'ra, eng namunali maktablar ketmaketligil, o'qituvchilar salohiyatil va o'quvchilarning o'zlashtirish darajasil aniqlanadi. Bu jarayon ta'lim taraqqiyotinil belgilovchil muhim mezon bo'lganil uchun Xalq ta'limil vazirligil tashabbusil bilan umumiy o'rta ta'lim maktabil o'quvchilari bilimiln il

baholash bo'yicha xalqaro dasturlarni amaliyotga joriy etish maqsadida ilk qadamlar tashlandi. Ya'ni, o'quvchilar bilimni xalqaro talablarga yetkazish, unga mosligini o'rganib borish maqsadida xalqaro baholash dasturlarini keng qo'llash rejalashtirilmoqda. Bunday talabning qondirilishi, o'z navbatida, o'quvchilar o'rtasida kitobxonlik va darslarga qiziqish xususiyatini oshirish va o'qituvchilarning har tomonlama ta'lim tarbiyaga e'tiborini kuchaytirishning zamonaviy ijtimoiy innovatsiyalar orqali amalga oshirish ehtiyojini vujudga keltirmoqda. Xususan, dunyoda ta'lim sifati, saviyasi va darajasini aniqlab beruvchi PISA (O'quvchilarni ta'limdagi yutuqlarini baholash xalqaro dasturi), TIMSS (Maktabda matematika va aniq fanlar sifatini tadqiq qiluvchi xalqaro monitoring) PIRLS (matnni o'qish va tushunish sifatini aniqlash xalqaro tadqiqoti), ISSS (fuqarolik ta'limi sifatini aniqlash xalqaro tadqiqoti) TALIS (o'qituvchilar korpusi sifatini xalqaro taqqoslash tadqiqoti) ICILS (kompyuter va information savodxonlikni aniqlash xalqaro tadqiqoti) mavjud bo'lib, ular rivojlangan davlatlardagi ta'lim sifatini yanada oshirishdagi mezon sifatida qo'llanilib kelinmoqda. PIRLS (Progress in International Reading and Literacy Study) tadqiqotida 50 dan ortiq davlatlar ishtirok etib kelmoqda. Mazkur xalqaro tadqiqotning maqsadi turli xil ta'lim tizimidan iborat bo'lgan davlatlardagi boshlang'ich maktab o'quvchilarining matnni o'qish va qabul qilish bo'yicha tayyorgarligi hamda o'quvchilarning har xil yutuqlarga erishishga sabab bo'luvchi ta'lim tizimidagi o'ziga xos xususiyatlarni aniqlash va baholashdan iborat. Mazkur tadqiqot o'quv yutuqlarini baholash xalqaro Assosatsiyasi tomonidan tashkil etilgan. Tadqiqotda ishtirok etadigan maktablar ikkita parallel sinfi bo'lgan umumiy maktablar orasidan maxsus metodologiya asosida kompyuter yordamida tasodifiy tanlanadi. PIRLS tadqiqoti jarayonida ikki turdagi o'qish baholanadi: - adabiy o'qish tajribasini egallashga qaratilgan o'qish; - ma'lumotlarni o'zlashtirish va ulardan foydalanish maqsadiga qaratilgan o'qish. Tadqiqotning konseptual g'oyalariga asosan badiiy va ilmiy-ommabop matnlarni o'qish darajasini baholashda 4 turdagi o'qish ko'nikmalari baholanadi:

- yaqqol ko'rinishda berilgan ma'lumotlarni toppish;
- o'qilgan matn asosida xulosalarni shakllantirish;
- axborotlarni umumlantirish va interpretatsiya qilish;
- matnning strukturasi, tilga xos xususiyatlarni mazmunini baholash va taxlil qilish.

PIRLS doirasida bajarilgan ishlarni miqdor va sifat ko'rsatkichlari asosida baholash maqsadida quyidagi baholash tizimidan foydalaniladi:

- javobini tanlashga oid topshiriqlar 1 ball bilan;
- voqea xodisalarning ketma-ketligiga oid topshiriqlar va qarorlar 1 ball bilan;
- javobi yoziladigan ochiq turdagi konstruktive xarakterdagi topshiriqlar qiyinchilik darajasiga ko'ra 1 balldan 3 ballgacha baholanadi. [4]

Albatta bunday tadqiqot xalq ta'limi sohasidagi ishchilar, olimlar, metodistlar, o'qituvchilar, ota-onalar va jamoat vakillari uchun katta ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3775-son. 2018.05.06
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. // Harakatlar strategiyasi asosida jadal taraqqiyot va yangilanish sari.
3. OECD PISA Strong Performers and Successful Reformers in Education. Paris 2014- 193-b
4. Vaxobov M. M. Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'qitish sifati monitoringi modelini takomillashtirish.T., 2016-yil 61-bet.